

КОТИГОРОШКО

Був собі один чоловік і мав шестеро синів та одну дочку. Пішли сини в поле орати і наказали, щоб сестра принесла їм обід. Вона й каже:

— А де ви будете орати? Я не знаю.

Вони кажуть:

— Ми тягтимем скибу від дому аж до тієї ниви, де будемо орати, — то ти за тією борозною і йди.

Та й поїхали.

А змії, що жив за тим полем у лісі, взяв ту скибу закотив, а свою протяг до своїх палаців. От сестра, як понесла братам обідати, то пішла за тією скибою і доти йшла, аж поки зайшла до змієвого двора. Там її змії і вхопив.

Поприходили сини додому та й кажуть матері:

— Весь день орали, а ви нам не принесли обідати.

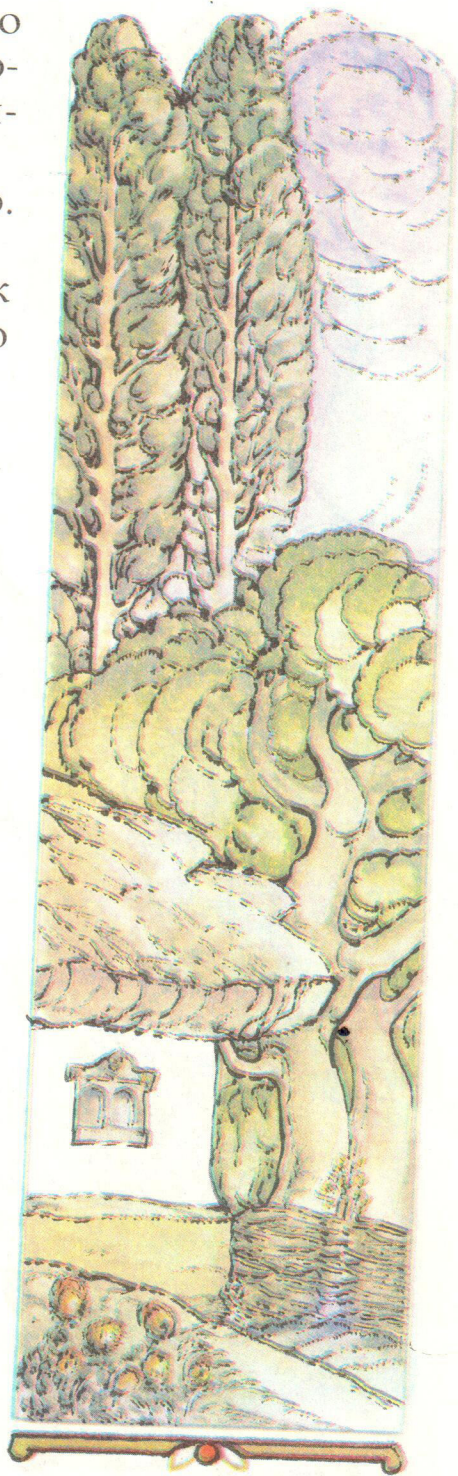
— Як-то не принесла? Адже Оленка понесла, та й досі нема. Я думала, вона з вами вернеться. Чи не заблукала!

Брати й кажуть:

— Треба йти шукати її.

Та й пішли всі шість за тією скибою і зайшли-таки до того змієвого двора, де їх сестра була. Приходять туди, а вона там.

— Братики мої милі, де ж я вас подіну, як змії прилетить? Він же вас поїсть!

Коли це й змії летить.

— А, — каже, — людський дух пахне. А що, хлопці, битися прийшли чи миритися?

— Ні, — кажуть, — битися!

— Ходім же на залізний тік!

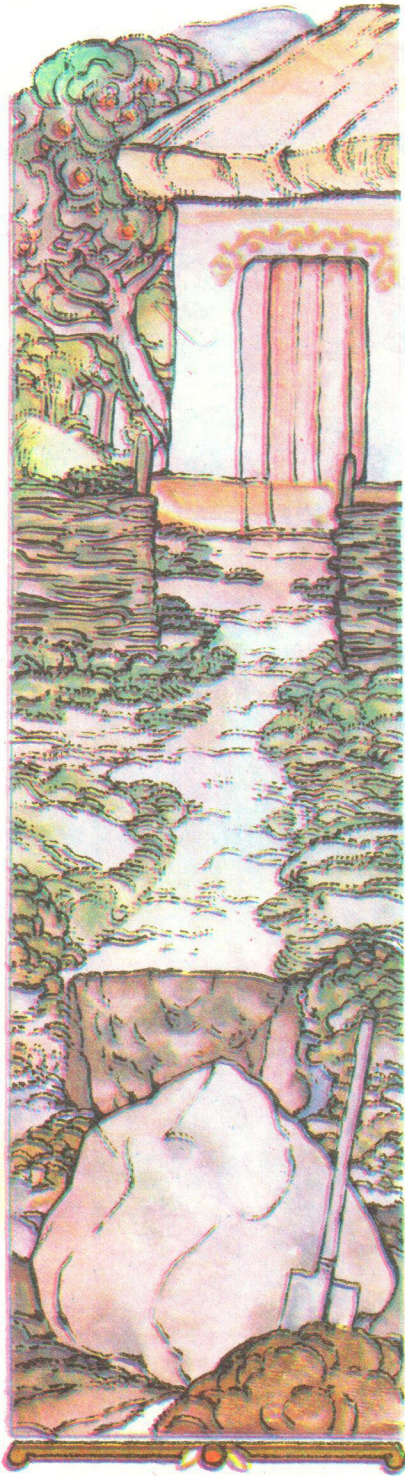
Пішли на залізний тік битися. Невдовго билась: як ударив їх змії, так і загнав у той тік. Забрав їх тоді ледве живих і закинув до глибокої темниці.

А той чоловік і жінка ждуть та й ждуть синів, — нема.

От якось пішла жінка на річку прати, коли котиться горошина по дорозі. Жінка взяла горошину і з'їла.

Згодом народився в неї син. Назвали його Котигорошком. Росте та й росте той син, як з води, — не багато літ, а вже великий виріс. Одного разу батько з сином копали колодязь — докопались до великого каменя. Батько побіг кликати людей, щоб допомогли його викинути. Поки батько ходив, а Котигорошко узяв та й викинув. Приходять люди, як глянули — аж поторопіли, так злякались, що в нього така сила, та й хотіли його вбити. А він підкинув того каменя вгору та й підхопив, — люди й повтікали.

От копають далі й докопались до великого шматка заліза. Витяг його Котигорошко та й сховав.

От і питається раз Котигорошко в батька, в матері:

— Десь повинні в мене бути брати й сестра?

— Е-е, — кажуть, — синку, була в тебе і сестра, і шестеро братів, та таке й таке їм трапилось.

— Ну, — каже він, — так я ж піду їх шукати!

Батько й мати умовляють його:

— Не йди, сину: шестеро пішло та загинуло, а то ти один щоб не загинув?!

— Ні, таки піду! Як же так — свою кров не визволити?

Узяв те залізо, що викопав, та й поніс до коваля.

— Скуй, — каже, — мені булаву, та велику!

Як почав коваль кувати, то скував таку, що насилу з кузні винесли. Узяв Котигорошко ту булаву, як махнув, як кинув угору, а далі каже до батька:

— Ляжу я спати, а ви мене збудіть, як летітиме булава через дванадцять діб.

Та й ліг. На тринадцяту добу гуде та булава! Збудив його батько, він схопився, підставив пальця, булава як ударилась об нього, так і розскочилась надвоє.

Він і каже:

— Ні, з цією булавою не можна йти

шукати братів та сестру, — треба скувати другу.

Поніс її знову до коваля.

— На, — каже, — перекуй, щоб була по мені!

Викував коваль ще більшу, Котигорошко й ту шпурнув угору та ліг знову спати на дванадцять діб. На тринадцяту добу летить та булава назад, реве — аж земля дрижить. Збудили Котигорошка, він схопився, підставив пальця, булава як ударилась об нього — тільки трошки зігнулась.

— Ну, з цією булавою можна йти шукати братів та сестру. Печіть, мамо, буханці та сушіть сухарі, — піду.

Узяв ту булаву, в торбу буханців та сухарів, попрощався — пішов.

Пішов за тією скибою, за тією давньою, що ще трохи знати було, та й зайшов у ліс. Іде тим лісом, іде та й іде, коли приходить до великого двора. Увіходить у двір, тоді в будинки, а змія нема, сама сестра Оленка вдома.

— Здорова була, дівчино! — каже Котигорошко.

— Здоров був, парубче! Та чого ти сюди зайшов: прилетить змії, то він тебе з'їсть.

— Отже, може, й не з'їсть! А ти ж хто така?

— Я була одна дочка в батька й матері, та мене змії украв, а ше-

стеро братів пішли визволяти та й загинули.

— Де ж вони? — питається Котигорошко.

— Закинув змій до темниці, я й не знаю, чи ще живі, чи, може, на попільець потрухли.

— Отже, може, я тебе визволю, — каже Котигорошко.

— Де тобі визволити? Шестеро не визволило, а то б ти сам! — каже Оленка.

— Дарма! — відказує Котигорошко. Та й сів на вікні, дожидається.

Коли це летить змій. Прилетів та тільки в хату — зараз:

— Ге, — каже, — людський дух пахне!

— Де б то не пах, — відказує Котигорошко, — коли я прийшов.

— Агов, хлопче, а чого тобі тут треба? Битися чи миритися?

— Де то вже миритися — битися! — каже Котигорошко.

— Ходім же на залізний тік!

— Ходім!

Прийшли. Змій і каже:

— Бий ти!

— Ні, — каже Котигорошко, — бий ти спочатку!

От змій як ударив його, так по кісточки і ввігнав у залізний тік. Вирвав ноги Котигорошко, як махнув була-

вою, як ударив змія — ввігнав його в залізний тік по коліна. Вирвався змій, ударив Котигорошка — і того по коліна ввігнав. Ударив Котигорошко вдруге — по пояс змія загнав у тік, утретє — зовсім убив. Пішов тоді в льохитемниці глибокі, відімкнув своїх братів, а вони тільки-тільки що живі. Забрав тоді їх, забрав сестру Оленку і все золото та срібло, що було в змія, та й пішли додому.

От ідуть, а він їм і не признається, що він їх брат. Проїшли так скільки дороги, сіли під дубком спочивати. Котигорошко притомився після того бою та й заснув. А ті шестеро братів і радяться:

— Будуть з нас люди сміятися, що ми шестеро змія не подужали, а він сам убив. Та й добро собі забере.

От радилися-радилися та й нарадилися: тепер він спить, не почує, — прив'язати його добре ликом до дубка, щоб не вирвався, — тут його звір і розірве. Як радились, так і зробили: прив'язали та й пішли собі.

А Котигорошко спить і не чує того. Спав день, спав ніч, прокидається — прив'язаний. Він як рвонувся, так того дубка й вивернув з корінням. От узяв тоді того дубка на плечі і пішов додому.

Підходить до хати, аж чує: брати

вже прийшли та й розпитують в матері:

— А що, мамо, чи в вас іще були діти?

— Та як же? Син Котигорошко був та вас пішов визволяти.

Вони тоді:

— Оце ж ми його прив'язали, — треба бігти та одв'язати!

А Котигорошко як пошпурить тим дубком у хату, — замалим хати не розвалив.

— Оставайтесь же, коли ви такі! — каже. — Піду я в світ.

Та й пішов знову, на плечі булаву взявши.

Іде собі, іде, коли дивиться — відтіть гора і відсіть гора, а між ними чоловік руками й ногами в ті гори вперся та й розпихає їх. Каже Котигорошко:

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Гори розпихаю, щоб шлях був.

— А куди йдеш? — питає Котигорошко.

— Щастя шукати.

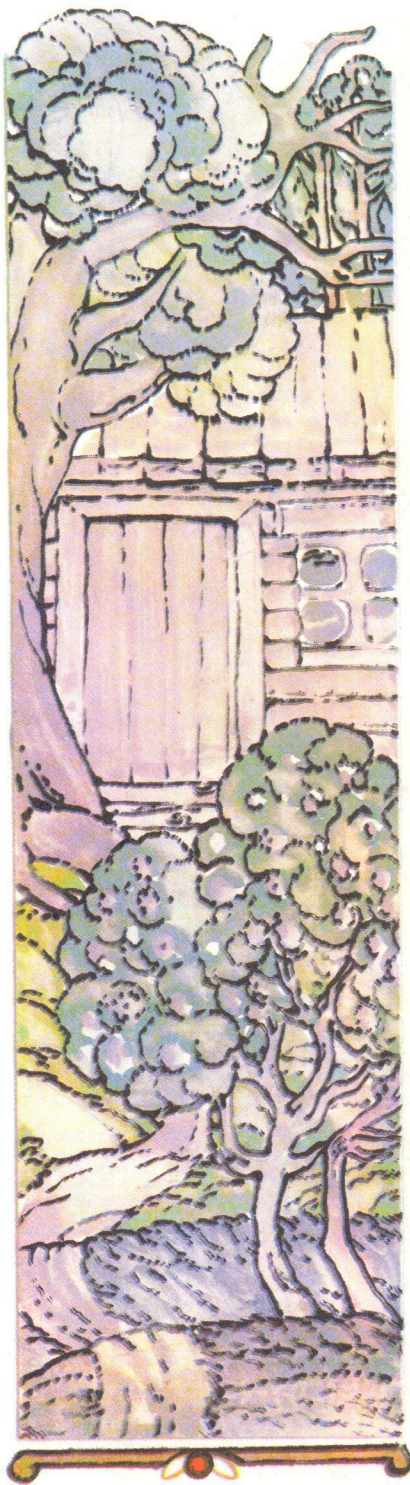
— Ну то й я туди. А як ти звешся?

— Вернигора. А ти?

— Котигорошко. Ходім разом!

— Ходім!

Пішли вони. Ідуть, коли бачать — чоловік серед лісу як махне рукою, так дуби й вивертає з корінням.

— А що ти, чоловіче, робиш?
— Дерева вивертаю, щоб іти було просторіше.

— А куди йдеш?

— Щастя шукати.

— Ну то й ми туди. А як звешся?

— Вернидуб. А ви?

— Котигорошко та Вернигора. Ходім разом!

— Ходім!

Пішли втрюх. Ідуть, коли бачать — чоловік із здоровенними вусами сидить над річкою; як крутнув вусом, так вода й розступилася, що й по дну можна перейти. Вони до нього:

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та воду відвертаю, щоб річку перейти.

— А куди йдеш?

— Щастя шукати.

— Ну то й ми туди. А як звешся?

— Крутивус. А ви?

— Котигорошко, Вернигора, Вернидуб. Ходім разом!

— Ходім!

Пішли. І так їм добре йти: де гора на дорозі — Вернигора перекине; де ліс — Вернидуб виверне; де річка — Крутивус воду відверне. От зайшли вони в такий великий ліс, — коли бачать, аж у лісі стоїть хатка. Увійшли в хатку — нікого нема.

— Отут ми й заночуємо.

Переночували, а на другий день Котигорошко й каже:

— Ти, Вернигоро, зоставайся дома та вари їсти, а ми втрюх підемо на полювання.

Пішли вони, а Вернигора наварив їсти та й ліг спочивати.

Коли хтось стукає в двері:

— Відчини!

— Не великий пан, відчиниш і сам! — каже Вернигора.

Двері відчинилися, і знов хтось кричить:

— Пересади через поріг!

— Не великий пан, перелізеш і сам!

Коли влазить дідок маленький, а борода на сажень волочиться. Як ухопив Вернигору за чуба та й почепив на гвіздок на стіну. А сам усе, що було наварене, виїв, випив, у Вернигори із спини шматок шкіри видрав та й подався.

Вернигора крутивсь, крутивсь, якось одірвав свого чуба, кинувся знову варити; поки товариші поприходили, уже доварює.

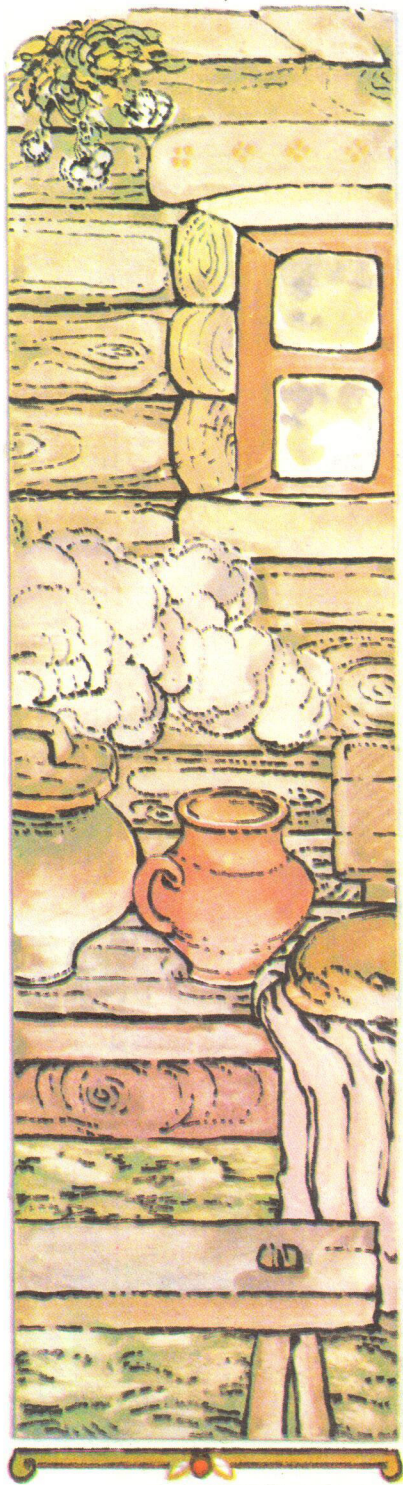
— А чого ти запізнився з обідом?

— Та задрімав трохи...

Наїлись і полягали спати. На другий день устають, Котигорошко й каже:

— Ну, тепер ти, Вернидубе, зоставайся, а ми підемо на полювання.

Пішли вони, а Вернидуб наварив

їсти та й ліг спочивати. Аж хтось стукає в двері:

— Відчини!

— Не великий пан, відчиниш і сам!

— Пересади через поріг!

— Не великий пан, перелізеш і сам!

Коли лізе дідок маленький, а борода на сажень волочиться. Як ухопив Вернидуба за чуба й почепив на гвіздок. А сам усе, що було наварене, виїв, випив, у Вернидуба із спини шматок шкіри видрав та й подався.

Вернидуб борсався, борсався, якось уже там з гвіздка зірвався та й ну швидше обід варити. Коли це приходять товариство:

— А що це ти з обідом спізнився?

— Та задрімав, — каже, — трохи...

А Вернигора вже й мовчить: догадався, що воно було.

На третій день zostався Крутивус, — і з ним те саме. А Котигорошко й каже:

— Ну й ліниві ви обід варити! Уже ж завтра ви йдіть на полювання, а я зостануся вдома.

На другий день ті троє йдуть на полювання, а Котигорошко вдома застається. Он наварив він їсти та й ліг спочивати. Аж грюкає хтось у двері:

— Відчини!

— Стривай, відчиню, — каже Котигорошко.

Відчинив двері — аж там дідок маленький, а борода на сажень волочиться.

— Пересади через поріг!

Узяв Котигорошко, пересадив. Коли той пнеться до нього, пнеться.

— А чого тобі? — питає Котигорошко.

— А ось побачиш чого, — каже дідок, доп'явсь до чуба та тільки хотів ухопити, а Котигорошко:

— То ти такий! — та собі хап його за бороду, вхопив сокиру, потяг його в ліс, розколов дуба, заклав у розколину дідову бороду й защемив її там.

— Коли ти, — каже, — такий, дідусю, що зараз до чуба берешся, то посидь собі тут, я знову сюди прийду.

Приходить він у хату, — вже й товариство поприходило.

— А що обід?

— Давно впрів!

Пообідали, а тоді Котигорошко й каже:

— А ходіть лиш, я вам таке диво покажу, що ну!

Приходять до того дуба, коли ні дідка, ні дуба нема: вивернув дідок дуба з коренем і потяг за собою. Тоді Котигорошко розказав товаришам, що йому було, ті вже й про своє призналися, як їх дідок за чуба чіпляв та ремені з спини драв.

— Е, — каже Котигорошко, — коли він такий, то ходім його шукати.

А де дідок того дуба тяг, там так і знати, що волочено, — вони тим слідом і йдуть. І так дійшли аж до глибокої ями, що й дна не видно. Котигорошко й каже:

— Лізь туди, Вернигоро!

— А цур йому!

— Ну ти, Вернидубе!

Не схотів і Вернидуб, і Крутивус.

— Коли ж так, — каже Котигорошко, — полізу я сам.

Наплели вони шнурів, намотав Котигорошко на руку кінець та й каже:

— Спускайте!

Почали вони спускати, довго спускали, — таки сягнули до дна — аж на інший світ. Став там Котигорошко ходити, — аж дивиться: стоїть палац великий. Він увійшов у той палац, а там усе так і сяє золотом та дорогим камінням. Іде він покоями, — аж вибігає йому назустріч королівна — така гарна, що у світі кращої нема!

— Ой, — каже, — чоловіче добрий, чого ти сюди зайшов?

— Та я, — говорить Котигорошко, — шукаю дідка маленького, що борода на сажень волочиться.

— Е, — каже вона, — дідок бороду з дубка визволяє. Не йди до нього, він

тебе вб'є, бо вже багато людей повбивав.

— Не вб'є! — каже Котигорошко. — То ж я йому й бороду защемив. А ти ж чого тут живеш?

— А я, — каже вона, — королівна, та мене цей дідок украв і в неволі держить.

— Ну то я тебе визволю. Веди мене до нього!

Вона й повела. Коли й справді: сидить дідок і вже бороду визволив з дуба. Як побачив Котигорошка, каже:

— А чого ти прийшов? Битися чи миритися?

— Де вже, — каже Котигорошко, — миритися — битися!

От і почали вони битися. Бились-бились, таки вбив Котигорошко дідка своєю булавою. Тоді вдвох із королівною забрали все золото й дороге каміння у три мішки та й пішли до тієї ями, якою він спускався. Підійшов до ями та й гукає:

— Агов, побратими, чи ви ще є?

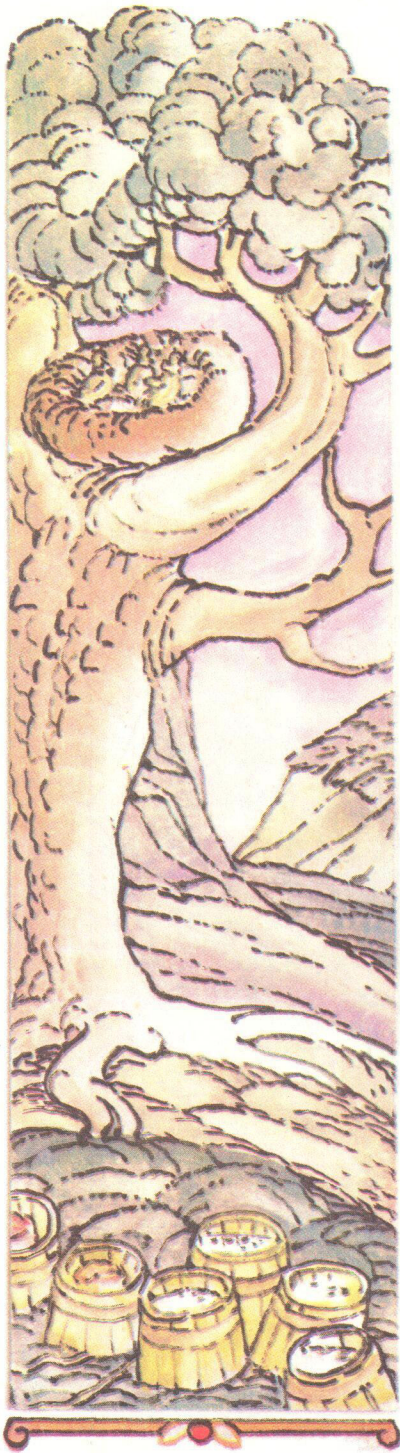
— Є!

Він прив'язав до мотузка один мішок та й сіпнув, щоб тягли:

— Це ваше.

Витягли, спустили знову мотузок. Він прив'язав другий мішок:

— І це ваше.

І третій їм віддав, — усе, що добув.
Тоді прив'язав до мотузка королівну:
— А це моє, — каже.

Витягли ті троє королівну, тоді вже
Котигорошка треба тягти. Вони й роз-
думали:

— Нащо будемо його тягти? Нехай
лучче й королівна нам дістанеться.
Підтягнім його вгору, а тоді й пустимо,
він упаде й уб'ється.

А Котигорошко догадався, що вони
вже надумали щось, — узяв прив'язав
до мотузка каменяку й гукає:

— Тягніть мене!

Вони підтягли високо, а тоді й ки-
нули, — камінь тільки гуп!

— Ну, — каже Котигорошко, — доб-
рі ж ви!

Пішов він підземним світом. Іде та
іде, коли насунули хмари, як ударить
дощ та град! Він і заховався під ду-
бом. Коли чує — на дубі пищать гри-
фенята в гнізді. Він заліз на дуба й
прикрив їх свитою. Перейшов дощ,
прилітає велика птиця гриф, тих гри-
фенят батько. Побачив, що діти вкри-
ті, та й питає:

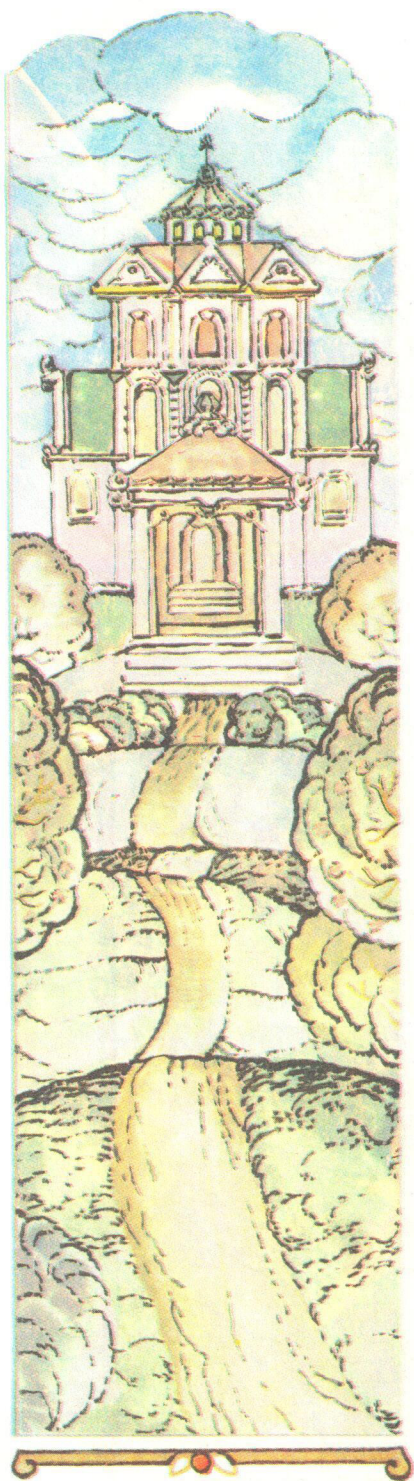
— Хто це вас накрив?

А діти кажуть:

— Як не з'їси, то ми скажемо.

— Ні, — каже, — не з'їм.

— Отам чоловік сидить під деревом,
то він накрив.

Гриф прилетів до Котигорошка та й каже:

— Кажи, що тобі треба, я тобі все дам, бо це вперше, що в мене діти zostалися живі. А то все — я полечу, а тут піде дощ — вони в гнізді й заллються.

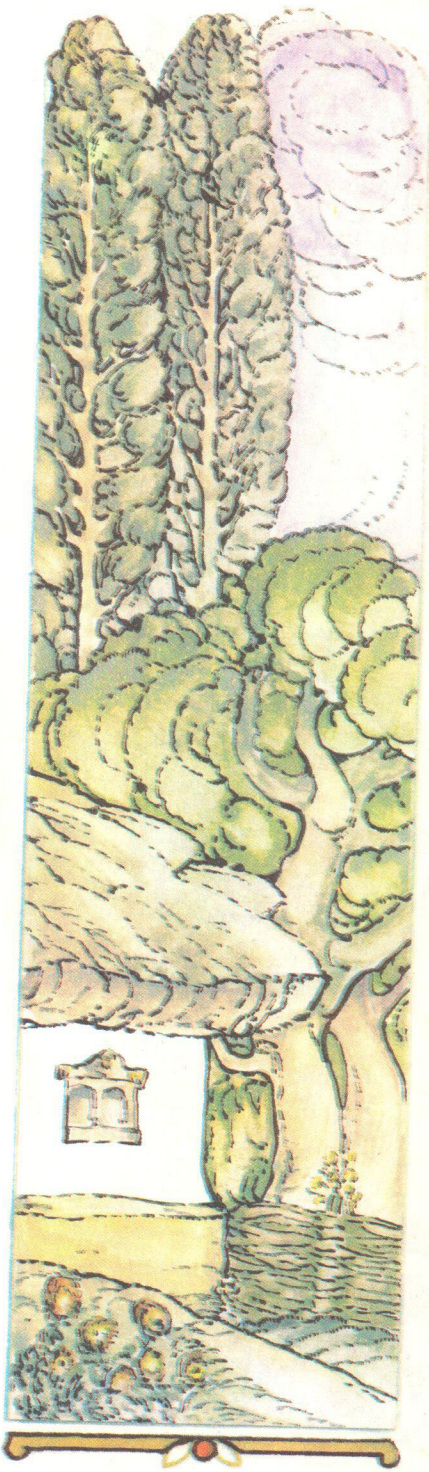
— Винеси мене, — каже Котигорошко, — на той світ!

— Добру ти мені загадку загадав! Ну та дарма, треба летіти! Візьмемо з собою шість кадовбів м'яса та шість кадовбів води, то як я летітиму та поверну до тебе голову направо, ти мені і вкинеш в рот шматок м'яса, а як поверну наліво — даси трохи води, а то не долечу й упаду.

Взяли вони шість кадовбів м'яса та шість кадовбів води, сів Котигорошко на грифа — полетіли. Летять та й летять, як поверне гриф голову направо, то Котигорошко йому вкине в рот шматок м'яса, а як наліво — дасть йому трохи води. Довго так летіли, — от-от уже долітають до цього світу. Коли гриф повертає голову направо, а в кадовбах і шматочка м'яса нема. Тоді Котигорошко відрізав у себе литку та й кинув грифові в рот. Вилетіли нагору, гриф і питається:

— Чого це ти мені якогось не такого м'яса дав аж наприкінці?

Котигорошко показав на свою ногу:

— От чого, — каже.

Тоді гриф полетів і приніс цілющої води; як покропили тією водою, литка й приросла.

Гриф тоді повернувся додому, а Котигорошко пішов шукати своїх товаришів. А вони вже подались туди, де тієї королівни батько, там у нього живуть та й сваряться поміж себе: кожен хоче з королівною оженитися, то й не помиряться.

Коли це приходить Котигорошко. Вони полякалися, а він каже:

— Ви мене зрадили, мушу вас покарати.

Та й покарав.

А сам одружився з тією королівною та й живе.

